мифологической картины мира – Белгород: БелГУ, 2002 – 288 с.; *Лихачев* Д. С. Концептосфера русского языка // Русская словесность: от теории словесности к структуре текста. – М.: Рус. язык, 1997.- С. 280-288; *Манакин* В. Н. Сопоставительная лексикология – К.: Знания, 2004. –326 с.; *Маслова* В. А. Homo lingualis в культуре. – Витебск: Изд-во УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2004. – 214 с.; *Никитин* М. В. Основание когнитивной семантики. – СПб, Из-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2003. – 277 с.; *Селиванова* Б. А. Когнитивная ономасиология – К.: Фитосоциоцентр, 2000. – 284 с.; *Степанов* Ю. С. Константы: Словарь русской культуры: Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Академический Проект, 2001.- 990 с.; *Schwarz* M. Kognitive Semantiktheorie und neuropsychologische Realität – Tübingen Basel Francke, 1996. – 163 S.

ГУНЧЕНКО Ю.В.
(*Полтавський ун-т споживчої кооперації України*)

СЛОВОТВОРЧІ МОДЕЛІ, ЗА ЯКИМИ УТВОРЮЮТЬСЯ СКЛАДНІ ТЕРМІНИ-ІМЕННИКИ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ЛЕКСИЦІ

Важливість володіння іноземною мовою у наш час важко переоцінити. Особливо це стосується англійської мови, що є мовою сучасного бізнесу, комп'ютерних технологій, медицини тощо. Процес оволодіння іноземною мовою тривалий і трудомісткий і передбачає запам'ятовування великої кількості нових лексичних одиниць. Це може становити певні труднощі, особливо для студентів немовних ВНЗ. А оскільки головним завданням вивчення іноземної мови у ВНЗ немовного спрямування є формування у студентів вміння самостійно опрацьовувати фахові тексти, то поряд із засвоєнням основ фонетики і граматики студент повинен оволодіти значним об'ємом термінолексики. Щоб опанувати термінолексикою, потрібно усвідомити функціонування терміносистеми в цілому.

Терміносистема зазнає постійних змін, поповнюючись новими лексичними одиницями. Як відомо, поповнення словникового складу мови новими словами відбувається в тому числі і завдяки наявності в ній словотворчих моделей, внаслідок чого в мові на основі вже існуючих слів, що визначаються як твірні, виникають нові, похідні слова. На думку М.М.Полюжина [Полюжин 1997, 18], саме похідна лексика складає основну частину мовного складу сучасної англійської мови. Нові похідні слова [Полюжин 1997, 20] самим природним чином відображають ті зміни, які відбуваються в реальному світі і навколишньому середовищі. Постійне поповнення лексики тієї чи іншої мови за рахунок похідних слів служить матеріалом для вивчення шляхів функціонування мови, її змін у зв'язку з розвитком суспільства.

Дослідник А.И.Бородіна [Бородіна 1997, 19] відмічає, що з лінгвістичної точки зору важливою є наявність чи відсутність у мові продуктивних словотворчих моделей, які можуть слугувати для конструювання нового терміна з метою номінації нового предмета чи явища. Утворення нових лексичних одиниць відбувається у відповідності з існуючими в мові, що вивчається, словотворчими моделями.

Полегшити процес розуміння та засвоєння нового лексичного матеріалу, в особливості термінів, допоможе використання словотворчого аналізу (СА) – поступового бінарного членування основи слова на максимальні словотворчі компоненти (СК). Застосування СА потрібне для розуміння того, як утворюється слово, за якою словотворчою моделлю воно сконструйовано, формує вміння виявляти словотворчу та семантичну структуру слів у напрямку від твірних основ (ТО) слів до співвідносних з ними за структурою та семантикою похідних основ (ПО) слів. Під словотворчою моделлю (СМ) розуміють стабільну структуру, що має узагальнене лексико-категоріальне значення і здатна наповнюватися різноманітним лексичним

матеріалом. Знання словотворчих моделей у свою чергу допомагає студенту правильно зрозуміти значення незнайомого терміна за відсутності потрібного терміна в словнику.

Дослідженню словотвору, у тому числі і проблемам функціонування словотворчих моделей, їх продуктивності і непродуктивності приділяли увагу такі визначні лінгвісти, як М.Д.Степанова, О.С.Кубрякова, О.С.Ахманова, О.Д.Мєшков, М.М.Полюжин, Л.Ф.Омельченко, В.К.Зернова та ін.

Дане дослідження присвячено вивченню сучасної англійської економічної термінолексики, а саме дослідженню складних англійських термінів-іменників та основних словотворчих моделей, за якими вони утворені. Матеріалом дослідження слугували 543 складні терміни-іменники, відібрані із сучасних лексикографічних джерел [Жданова І.Ф. 2004].

Сучасна англійська економічна лексика характеризується схильністю до утворення складних термінів-іменників способом складання двох твірних основ ((М10) за М.Д.Степановою), тобто складанням двох первинних основ, що входять до складу вторинної основи – основи похідного, в тому числі і складного слова, що аналізується.

У якості першого СК складних термінів-іменників можуть виступати ТО кореневого іменника, ТО кореневого прикметника, ТО кореневого дієслова; у якості другого СК можуть виступати ТО кореневого іменника, ТО кореневого прикметника, ТО кореневого прислівника. Членування складних основ термінів на безпосередньо-складові (БС) здійснюється за допомогою умовних знаків, запропонованих у «Словотворчому етимологічному німецько-російському навчальному словнику» В.К. Зернової: перший ступінь членування - дві паралельні лінії (//), другий ступінь членування – одна паралельна лінія (/).

Основними СМ для утворення складних термінів-іменників в сучасній англійській економічній лексиці є:

1) **SN=SN+SN** - поєднання основ двох кореневих іменників; наприклад: *air//cargo - авіаційний вантаж; balance//-sheet - баланс, балансовий звіт; bank//book - депозитна книжка, ощадна книжка; cash//flow - приток грошових засобів, cash//desk - каса в магазині; face//-value – номінальна вартість, видима ціна; feed//stock - сировина, вихідний матеріал; member//-country - країна-учасник; profit//ability - рентабельність, прибутковість; share//-list - 1. список акцій 2. курсова таблиця на фондовій біржі.*

2) **SN=SV+Sadv** - поєднання основи кореневого дієслова з основою кореневого прислівника; наприклад*: break//through - визначне досягнення в області науки чи техніки; buy//out - викуп, придбання контрольного пакету акцій; claw//back - повернення раніше даного; close//-out - розпродаж через закриття підприємства; give//-up - втрати при продажі і покупці цінних паперів с різним рівнем доходу; lay//-away - відкладений і частково оплачений товар; make//up - склад, структура; pay//down - часткове погашення кредиту чи облігаційного займу; shape//up - підбір робітників для заповнення вакансій; write//-up – підвищення ціни.*

3) **SN=Sadj+SN** - поєднання основи кореневого прикметника з основою кореневого іменника; наприклад: *black//mail - шантаж; dead//beat - клієнт, що оформив замовлення і не оплатив його; down//swing - різке зниження; full//-time - повний робочий день; green//field - нове підприємство; short//fall - недостача, недобір; short//list - кінцевий список, soft//ware - програмне забезпечення, програма; strong//room - особливе приміщення у банку для збереження цінностей і документів; whole//sale – оптова торгівля.*

4) **SN=SV+SN** - поєднання основи кореневого дієслова з основою кореневого іменника; наприклад: *fly//sheet - рекламна листівка; lease//hold - користування на правах оренди; pay//check - зарплата, що видається чеком; quit//claim - відмова від*

права; rack//-rent - непомірна плата (орендна, квартирна); show//card - рекламний щит зі зразками товарів; show//room - виставкове приміщення, демонстраційний зал; spend//thrift – марнотратник; sweat//shop - підприємство, на якому робітники працюють у надзвичайно важких умовах; turn//-key - контракт за умови «під ключ».

5) **SN=SN+SN(SN+suf) -** поєднання основи кореневого іменника з суфіксальним іменником; наприклад: *bond//hold/er - утримувач облігацій; care//tak/er – управляючий будинком; copy//writ/er - укладач рекламних об'яв; floor//walk/er – черговий адміністратор торгового залу; fund//receiv/er – позичальник; job//hold/er - людина, що має постійну роботу; loss//-lead/er – цінний папір, що продається по низькій ціні; rate//pay/er – платник податку; scrip//hold/er – особа, що володіє тимчасовим посвідченням; share//own/er – акціонер.*

6) **SN=SN(SV+suf.)+Sadv** - поєднання суфіксального віддієслівного іменника з основою кореневого прислівника; *clos/ing//-down - ліквідація; contract/ing//-out - відмова від якого-небудь права в обмін на інші переваги; draw/ing//-up розробка, укладання (документів); evening-up - купівля і продаж з метою балансування ринкової позиції; farm/ing//-out - виконання частини виробничого процесу субпідрядником; pass/ing//-off - незаконне використання торгової марки при продажу товарів; sell/ing//-off - реінвестування прибутку в основні фонди; sell/ing//-off – розпродаж; trad/ing//-off – обмін; wind/ing//-up – ліквідація*.

7) **SN=SN+SN(SV+suf.)** - поєднання основи кореневого іменника з віддієслівним суфіксальним іменником; наприклад: *air//-lin/er – авіалайнер; eye//wit/ness - свідок, очевидець; grain//-bulk/er – зерновоз; half//-tim/er робітник на неповний тиждень; trip//chart/er - рейсовий чартер.*

Слід зазначити, що найбільша кількість складних термінів-іменників у сучасній англійській мові утворена за СМ SN=SN+SN. Серед досліджених нами термінів їхня кількість складає 205 лексичних одиниць, тобто відсоткова частка утворень за даною моделлю становить 37% від загальної кількості досліджених термінів. Це дає підстави твердити при високу словотворчу продуктивність даної СМ. СМ SN=SV+Sadv є достатньо продуктивною: нами виявлено 113 випадків утворень за даною моделлю, що становить 20% від загальної кількості досліджених складних іменників. Виявлено 41 складний термін-іменник, утворений за СМ SN=Sadj+SN, що становить близько 7% від загальної кількості досліджених термінів, що дає підстави зауважити щодо недостатньо високої продуктивності даної моделі. Складні терміни-іменники, утворені за рештою з поданих СМ загалом мають меншу продуктивність – відсоткова частка таких утворень становить менше 5% по кожній з наведених вище СМ.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що утворення складних термінів-іменників у сучасній англійській мові відбувається головним чином за поданими вище СМ. Знання даних СМ сприяє полегшенню розуміння термінів у неадаптованих фахових текстах тими, хто вивчає англійську мову.

Література

Англо-русский экономический словарь // под ред. Ждановой И.Ф. – М.:Русский язык, 2004. – 837с. *Бородина* А.И. О некоторых структурно-сематических тенденциях в английском терминообразовании. //Вестник – вып. №390. – Харьков,1997. – Актуальні проблеми теорії комунікації та викладання іноземних мов. – С.19-22. *Мешков* О.Д. Словообразование современного английского языка. – М.,1976. – 245с. *Полюжин* М.М., Омельченко Л.Ф. Функциональное словосложение и префиксальные ономасиологические категории в английском языке. Учебное пособие. – Ужгород,1997. – 99с. *Степанова* М.Д. Методы синхронного анализа лексики (на материале современного немецкого языка). – М.: „Высшая школа", 1968. – 199с. *Словотворчий* етимологічний німецько-російський навчальний словник // під ред. Зернової В.К. – К.:ИСИО,1993-1995.